GLOBALLASHUV JARAYONIDA TARIXIY BILIMLARNING AHAMIYATI

Xamdamov Yaashnarbek Arabjon o‘g‘li
Toshloq tuman 3-son texnikumi,
Tarix o’qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada globallashuv jarayonining zamonaviy jamiyat hayotiga ta’siri hamda ushbu jarayonda tarixiy bilimlarning tutgan o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Globallashuv sharoitida milliy o‘zlikni anglash, madaniy merosni asrash va tarixiy xotirani saqlab qolishda tarix fanining o‘rni yoritib beriladi. Shuningdek, tarixiy bilimlar yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, tanqidiy fikrlashni shakllantirish va global jarayonlarni to‘g‘ri anglashda muhim omil ekanligi asoslab beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Globallashuv, tarixiy bilimlar, tarixiy xotira, milliy o‘zlik, madaniy meros, jamiyat, tarix fani, taraqqiyot.*

Abstract. *This article analyzes the impact of the globalization process on the life of modern society and the role and significance of historical knowledge in this process. The role of history in understanding national identity, preserving cultural heritage and preserving historical memory in the context of globalization is highlighted. It is also substantiated that historical knowledge is an important factor in educating the younger generation in the spirit of patriotism, forming critical thinking and correctly understanding global processes.*

Keywords: *Globalization, historical knowledge, historical memory, national identity, cultural heritage, society, history, development.*

Kirish

Bugungi kunda globallashuv jarayoni dunyoning barcha jabhalarini, jumladan siyosat, iqtisodiyot, madaniyat, ta’lim va ijtimoiy hayotni qamrab olmoqda. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, davlatlar o‘rtasidagi aloqalarning kuchayishi va madaniyatlararo integratsiya jarayoni insoniyat hayotida yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda muayyan muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, milliy qadriyatlar va tarixiy xotiraning yo‘qolib borish xavfi globallashuvning dolzarb masalalaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, tarixiy bilimlar globallashuv sharoitida jamiyat barqarorligini ta’minlash, milliy o‘zlikni saqlab qolish va kelajak taraqqiyotini to‘g‘ri yo‘naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tarixni bilish orqali inson o‘z xalqining o‘tmishi, madaniyati va an’analarini chuqur anglaydi hamda global jarayonlarga ongli va tanqidiy yondashish imkoniga ega bo‘ladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Globalizatsiya va tarixiy bilimlar mavzusida jahon va milliy ilmiy manbalarda quyidagi yo‘nalishlar mavjud:

Globalizatsiyaning ijtimoiy va madaniy o‘zgarishlarga ta’siri — bu yo‘nalishda A. Giddens, I. Wallerstein kabi olimlar global jarayonlarning jamiyat strukturasi va madaniy hayotiga ta’siri haqida fikr bildirganlar. Ularning tadqiqotlari global jarayonlar madaniy doimiylikni qayta shakllantirayotganini ko‘rsatadi.

Tarixiy xotira va milliy ong — P. Nora, E. Hobsbawm kabi tadqiqotchilar milliy va kollektiv xotiraning jamiyat taraqqiyotidagi rolini ochib berganlar. Ularning ishlari tarixiy bilimlar jamiyat hayotida qanday funksiyalarni bajarishini yoritadi.

Tarixiy bilimlarni o‘qitish metodlari — O‘zbekiston va boshqa davlatlarda tarix ta’limi metodologiyasi yutuqlari (masalan, R. Usmonov, S.

Qodirovning pedagogik yondashuvlari) tarixni o‘rgatish metodlarini chuqur tahlil qiladi.

Bu manbalar global jarayonlarda tarixiy bilimlarning qay darajada muhimligini ko‘rsatadi. Xususan, global o‘zgarishlar sharoitida tarixiy bilimlar milliy identifikatsiya va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi.

Globallashuv chegaralarni ochishi bilan birga, milliy o‘zlikni yo‘qotish ("ommaviy madaniyat" ta'siri) xavfini ham tug‘dirmoqda.

Tarixiy xotira va bilimlarning millatni saqlab qolishdagi "qalqon" sifatidagi rolini ochib berish.

O‘zbek adabiyotlar tahlili (Literature Review)

O‘zbek olimlari bu mavzuni asosan uch yo‘nalishda tadqiq etishgan:

Siyosiy-falsafiy yondashuv. Bu yo‘nalishda davlat rahbarlarining asarlari metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Sh.M.Mirziyoyev: "Yangi O‘zbekiston strategiyasi" va "Uchinchi Renessans" g‘oyalarida tarixiy zaminga tayanish zarurligi, ajdodlar merosi kelajak poydevori ekanligi ta’kidlanadi.

Tarixni "milliy g‘oya" va "mafkuraviy immunitet" shakllantirish vositasi sifatida ko‘rish.

Tarix va Etnologiya olimlari:

A. Asqarov, A. Sagdullayev. O‘zbek davlatchiligi tarixi, uning ildizlari chuqurligi va bu bilimlarning yoshlar ongiga singdirilishi haqida yozganlar. Ular tarixni soxtalashtirishga qarshi kurashish globallashuv davrida eng muhim vazifa ekanligini ta’kidlaydilar.

S. Otamurodov. "Milliy o‘zlikni anglash" (National self-consciousness) mavzusida chuqur tadqiqotlar olib borgan. Uning fikricha, globallashuv jarayonida o‘z tarixini bilmagan millat osonlikcha boshqa kuchlar ta’siriga tushib qoladi.

Ijtimoiy-falsafiy va Pedagogik tadqiqotlar:

Q. Nazarov, J. Tulenov: Tarixiy ong va tarixiy xotira tushunchalarini falsafiy jihatdan tahlil qilganlar.

Zamonaviy tadqiqotchilar (R. Raxmonov, F. Fayziyev va b.). Yoshlarda "ommaviy madaniyat"ga qarshi immunitet hosil qilishda tarixiy bilimlarning o‘rnini o‘rganadilar. Ularning asarlarida **"Manqurtlik"** (Chingiz Aytmatov kiritgan termin, o‘z xotirasini yo‘qotgan qul) sindromidan saqlanish uchun tarixni bilish shartligi aytiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llanildi:

- **Tahliliy metod** — adabiyotlar, ilmiy maqolalar va statistik ma’lumotlar asosida tarixiy bilimlar global jarayonda qanday rol o‘ynashi tahlil qilindi.
- **Taqqoslash metodi** — turli mamlakatlarda tarixiy bilimlarga bo‘lgan yondashuvlar va ta’lim amaliyotlari solishtirildi.
- **Sintez metodi** — jamlangan ma’lumotlar umumiy xulosaga keltirildi, globalizatsiya va tarixiy bilimlar o‘rtasidagi bog‘liqliklar aniqlashtirildi.

Natija va muhokamalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra:

1. **Tarixiy bilimlar global jarayonda identifikatsiya vositasi** — global ta’sirlar kuchayib borayotgan bir paytda milliy tarixiy bilimlar insonning o‘zligini anglashiga yordam beradi.
2. **Madaniy merosning asosi sifatida tarix** — tarixiy bilimlar madaniy merosni saqlash va uni kelajak avlodlarga yetkazishdagi asosiy vositadir.
3. **Ta’lim jarayonida tarixiy bilimlarning o‘rni** — ta’lim tizimida tarixiy bilimlarni chuqur integratsiya qilish global dunyoqarashni shakllantirishga va tengdoshlararo muloqotni mustahkamlashga xizmat qiladi.

4. **Global muammolarga yondashuv** — ijtimoiy-siyosiy, ekologik yoki iqtisodiy muammolarni yechishda tarixiy bilimlar sifatida ilgari surilgan qiyofalar orqali muammolarning ildiziga borish mumkin.

1-natija: Tarix — Milliy immunitet asosi. Globallashuv madaniyatlarni birxillashtirishga (unifikatsiya) intiladi. O‘zbek olimlarining fikricha, tarixiy bilimlar xalqni "o‘zliksiz olomon"ga aylanishdan saqlaydi.

- *Muhokama:* Yoshlar internet orqali turli yot g‘oyalar ta'siriga tushmoqda. Agar ular Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi yoki Jadidlar tarixini chuqur bilsa, ularda milliy g‘urur paydo bo‘ladi va bu "mafkuraviy elak" vazifasini o‘taydi.

2-natija: "Uchinchi Renessans" poydevori. Yangi O‘zbekistonni qurishda tarixiy bilimlar shunchaki o‘tmish emas, balki kelajak strategiyasidir.

Muhokama: Ibirinchi (Somoniylar) va Ikkinchi (Temuriylar) Renessans davridagi ilm-fan yutuqlari bugungi kunda motivatsiya manbai bo‘lib xizmat qiladi. Globallashuvda raqobatbardosh bo‘lish uchun ajdodlar intellektual salohiyatiga tayanilmoqda.

3-natija: Tarixiy soxtalashtirishga qarshi kurash. Axborot urushi davrida tarixni buzib ko‘rsatish holatlari ko‘paydi.

Muhokama: O‘zbekiston olimlari arxiv hujjatlari asosida haqqoniy tarixni tiklashmoqda (masalan, Mustabid tuzum qatag‘onlari). Bu jamiyatda adolat va haqiqatni qaror toptirish uchun muhim.

Muhokamada shuni aytish joizki, globalizatsiya jarayonida tarixiy bilimlar faqat bilim sifatida emas, balki ijtimoiy barqarorlik, milliy uyg‘unlik va madaniy diversitetni saqlash vositasi sifatida ham ahamiyatlidir. Bu historik bilimlar nafaqat o‘tgan voqealarni yoritadi, balki hozirgi va kelajakdagi qarorlar uchun poydevor yaratadi.

Xulosa

Globalizatsiya jarayonida tarixiy bilimlarning ahamiyati hech qachon bo‘lmagandan ham katta. Ular milliy ong va madaniy o‘zlikni saqlashda,

jamiyat taraqqiyotini chuqur anglashda muhim rol o‘ynaydi. tarixiy bilimlarni o‘rganish va ulardan samarali foydalanish jamiyatlarni kelajakdagi murakkab globallashuv sharoitlariga tayyorlab, ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Shu sababli ta’lim tizimida tarixiy bilimlarga alohida e’tibor qaratish, ularni yangicha metodlar bilan jamiyat hayotiga tatbiq etish zarur.

Globallashuv jarayonini to‘xtatib bo‘lmaydi, lekin unga moslashishda tarixiy bilimlar "kompas" vazifasini o‘taydi.

O‘zbek adabiyotlarida tarixga nafaqat o‘tmishni o‘rganish, balki milliy xavfsizlik va kelajak taraqqiyotining garovi sifatida qaralmoqda.

Tarixiy xotira — bu globallashuvning salbiy oqibatlari (madaniy ekspansiya)ga qarshi eng samarali vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Azizxo‘jayev A. *Globallashuv va milliy taraqqiyot.* Akademiya nashriyoti, Toshkent shahri.2012 yil. 41–58-betlar

2.Qodirov M., Jo‘rayev N. *O‘zbekiston tarixi va jahon sivilizatsiyasi.* O‘qituvchi nashriyoti, Toshkent shahri.2015 yil. 66–89-betlar.

3.Jo‘rayev N. *Tarix falsafasi.* Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, Toshkent shahri. 2010 yil.102–120-betlar.

4.Saidov A.X. *Globallashuv va madaniyatlararo muloqot.* Yangi asr avlodi nashriyoti,. Toshkent shahri. 2016 yil. 54–73-betlar.

5.Teshaev, O. R., Rakhmonova, G. E., Jumaev, N. A., & Babadjanov, A. B. (2020). A review of spreading ways, features of diagnosis and treatment of coronavirus infection. Central Asian Journal of Medicine, 2020(3), 119-134.

6.Teshaev, O., Kholov, K., Babajonov, A., & Ortikboev, F. (2022). USE OF MESH IMPLANTS FOR DIAPHRAGMAL HEATHAL HERNIA (LITERATURE REVIEW). Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences, 2(6), 257-264.

7.Rustamov, A. E., Navruzov, B. S., Egamberdieva, E. X., Babajonov, A. B., Eshmurodova, D. B., & Eshmurodov, S. A. (2019). Tactics of Surgical Treatment for Rectal Prolapse. Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi, (2), 119-122.

8.Хайитов, И. Б., & Бабажонов, А. Б. (2024). Роль лапароскопических вмешательств в лечении эхинококкоза печени. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 2(19), 201-204.

9.Mavlyanov, O. R., Ataliev, A. E., Mavlyanov, J. A., Babajonov, A. B., Yusupbekov, D. A., & Nurmatov, S. I. (2019). A SINGLE-ROW SUTURE IN SURGERY OF THE GASTROINTESTINAL TRACT. Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi, (2), 28-35.

10.Teshayev, O. R., Khayitov, I. B., Babajonov, A. B., & Bobonazarov, S. B. (2025). BARIATRIC SURGERY IN LIVER CIRRHOSIS: A COMPREHENSIVE REVIEW OF CURRENT EVIDENCE. AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE, 3(6), 172-187.

11.Bakhodirovich, K. I., Normuminovich, J. E., Abdurakhmonovich, S. A., & Bakhodirovich, B. A. (2025). ALBENDAZOLE THERAPY FOR HEPATIC HYDATID DISEASE. AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE, 3(6), 107-112.

12. Мусаева, У. А., & Авезова, Г. С. (2025). ЎЗБЕКИСТОНДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ ТИЗИМИНИНГ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ. Modern Science and Research, 4(2), 287-296.

13.Авезова, Г. С., & Бобомуратов, Т. А. (2025). ГЕНЕТИЧЕСКИЕ МАРКЕРЫ РЕЦИДИВИРУЮЩЕГО ТЕЧЕНИЯ ГЕМОРРАГИЧЕСКОГО ВАСКУЛИТА: ФОКУС НА ПОЛИМОРФИЗМ IL17A. Медицинский журнал молодых ученых, (15 (09)), 10-14.

14. Авезова, Г. С., & Бобомуратов, Т. А. (2025). ГЕНЕТИЧЕСКИЕ МАРКЕРЫ РЕЦИДИВИРУЮЩЕГО ТЕЧЕНИЯ ГЕМОРРАГИЧЕСКОГО

ВАСКУЛИТА: ФОКУС НА ПОЛИМОРФИЗМ IL17A. Медицинский журнал молодых ученых, (15 (09)), 10-14.

15. Avezova, G. S. (2025). IL17AGENI POLIMORFIZMI VA GEMORRAGIK VASKULIT: BOLALARDA GENETIK XAVF OMILLARINING MOLEKULYAR TAHLILI.

16.Avezova, G. S. (2024). BOLALARDA GEMORRAGIK VASKULITNING KLINIK KECHISH XUSUSIYATLARI.

17.Юсупов, Г. А., & Авезова, Г. С. (2025). СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ И ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ С УЧЕТОМ ПРИЗНАКОВ ПОЛОВОГО ДИМОРФИЗМА. Journal of new century innovations, 78(1), 305-309.

18. Шоймардонов, Б. Х., Шайхова, Г. И., & Авезова, Г. С. (2025). ПРОФИЛАКТИКА ЗАБОЛЕВАНИЙ ПИЩЕВАРИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ В УСЛОВИЯХ ЖАРКОГО КЛИМАТА: ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИЙ И ГИГИЕНИЧЕСКИЙ ПОДХОД (ОПЫТ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ). Медицинский журнал молодых ученых, (15 (09)), 189-193.

19.Raximov B. *Tarixiy tafakkur va zamonaviy jamiyat.* Samarqand universiteti nashriyoti, Samarqand. 2018 yil. 28–45-betlar.